

Crna Gora kao kraljevina

Crna Gora uzdignuta na rang kraljevine

- 1910. godine, proslava 50 godina vladavine knjaza Nikole
- Posjete predstavnika velikih sila, evropskih država
- Zvanično proglašenje izvršeno 15. avgusta 1910. godine, prethodno Narodna skupština usvojila prijedlog i donijela *Zakon o proglašenju Crne Gore za kraljevinu* (15. juna 1910)

Povorka prilikom proglašenja
Crne Gore za kraljevinu

Ukidanje države Crne Gore

Pripreme za ujedinjenje

- U oktobru, 1916. godine, nakon okupacije Austro-Ugarske, Ustav, pravni poredak i institucije vlasti su suspendovane
- Protjerivanje okupatorske vojske 1918. godine, uz pomoć vojske Srbije
- Vojska Crne Gore pod komandom vojske Srbije tokom rata
  - Rasformirane jedinice crnogorske vojske razmještene po jedinicama srpske vojske
- Formiranje Crnogorskog odsjeka u Ministarstvu inostranih djela Srbije, 1916. godine
- Formiranje Crnogorskog odbora za narodno ujedinjenje, u Parizu, 1917. godine na čelu sa Andrijom Radovićem
- Djelovanje Komitskog pokreta
- Krfska konferencija i *Krfska deklaracija*, 1917. godine

Proces do ujedinjenja, Podgorička skupština

- Formiranje **Privremenog centralnog izvršnog odbora za ujedinjenje Srbije i Crne Gore**, 7. novembra 1918.
- Donošenje *Pravila za biranje narodnih poslanika* za Veliku narodnu skupštinu
- Neregularnost i neustavnost izbora
- Rad skupštine: 24-29. novembra, 1918. godine
- Osnivanje Odbora koji bi odlučio o načinu ujedinjenja Crne Gore i Srbije, sa 20 poslanika, koji su rezoluciju donijeli istog dana
- O Rezoluciji/Odluci nije glasano ili raspravljano, usvojena je potpisivanjem i aplauzom
- Tekst Odluke pripremljen prvo od strane Privremenog odbora

Odluka (Rezolucija) Podgoričke skupštine, 1918.

Prvi dio: kratki prikaz istorije Crne Gore

Drugi dio: pravno-regulativni, četiri tačke:

- Zbacivanje kralja Nikole i dinastije Petrović Njegoš s prijestola
- Ujedinjenje Crne Gore i Srbije pod dinastijom Karađorđević, ulazak u KSHS
- Izbor narodnog odbora koji će rukovoditi CG do ujedinjenja
- Izvjestiti kralja Nikolu I, vladu Kraljevine Srbije, prijateljske savezničke sile i sve neutralne države

Posljedice Podgoričke skupštine

- Crna Gora, kao nezavisna država, ali i kao poseban entitet, prestala je da postoji
- Neleganost djelovanja Privremenog odbora, Velike narodne skupštine, *Odluke*
- Otpor, nezadovoljstvo, ustanci u Crnoj Gori (Božićni ustanak, 1919)
- Od 1919-1941. Crna Gora nije bila prepoznata kao poseban dio Kraljevine SHS

Crna Gora u Kraljevini SHS

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Prva etapa

1.

• Period od osnivanja, 1. 12. 1918, do donošenja prvog Ustava, 28. 06. 1921.

2.

• Apsolutna monarhija na čelu sa kraljem, koji obavlja zakonodavnu, izvršnu i kraljevsku vlast

3.

• Privremeno narodno predstavništvo, od 269 članova, sastalo se 1919. sa zadatkom da donese *Zakon o izboru poslanika za Ustavotvornu skupštinu*

4.

• Određen izbor poslanika po izbornim jedinicama; jedan poslanik na 30.000 stanovnika

5.

• Utvrđeno aktivno i pasivno biračko pravo (21, odnosno 25 godina), način glasanja (neposredno i tajno), aktivni oficiri bez prava glasa

6.

• Izbori održani 28. novembra, 1920. godine, izabrano 419 poslanika

7.

• 29. novembra 1920. godine Vlada donosi **Obznanu** – zabranu svih oblika komunističkih organizacija

8.

• Vlada donijela poslovnik o radu Ustavotvorne skupštine – glasanje o usvajanju Ustava prostom većinom

9.

• Ustav izglasan 28. juna 1921. godine, sa 223 glasa za

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Druga etapa

- Ustav donijet u formi *ustavnog pakta*
- Donijet od strane Ustavotvorne skupštine, potvrđen od strane Prijetolonasljednika - regenta

- Jugoslavija – jedan nacion sa tri imena – Srbi, Hrvati i Slovenci
- Unitarna država, bez decentralizacije i samouprave

- **Država je monarhija, sa učešćem kralja u sve tri grane vlasti**
- Sa Narodnom skupštinom vrši zakonodvanu vlast kroz proglašavanje zakona; upravnu vlast vrši preko ministara, u skladu sa Ustavom i zakonima; sudsku vlast vrše sudovi u ime kralja, a kralj postavlja sudije

- Kralj raspisuje izbore, saziva Narodnu skupštinu, ima pravo veta
- Raspuštanje Narodne skupštine: u slučaju izbora i pod uslovom da je akt o raspuštanju potpisan od svih ministara

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Druga etapa

Narodna skupština

- Jednodomna
- Poslanici se biraju na četiri godine
- Aktivno i pasivno biračko pravo (*Zakon o zaštiti javne bezbjednosti i poretka u državi*)
- Pravo zakonodavne inicijative, pitanja ministrima, pravo ankete i istrage
- Odnos između poslanika i birača

Vlada

- Odgovorna kralju i Narodnoj skupštini za svoj rad
- Ministre postavlja i razriješava kralj, uz primopotpisivanje Ministarskog savjeta

Teritorijalno-administrativno uređenje

- Oblast (županija) - župan, okrug - načelnik, srez – starješina sreza i opština
- Rade po uputstvima nadležnog ministra, bez samoupravljanja

Prava građana

- Građanska i politička prava; socijalne i ekonomske odredbe, prava manjina

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Treća etapa

Period od 1929. godine do 03.09. 1931. godine – *monarhistička diktatura (šestojanuarska diktatura)*

Atentat u Narodnoj skupštini, 20. juna 1928. godine na predstavnike HSS-a

Donošenje *Kraljevog manifesta* 6. januara 1929. godine – ukidanje Ustava, raspuštanje Narodne skupštine, pretvaranje parlamentarne u apsolutnu monarhiju

Zakon o kraljevskoj vlasti i vrhovnoj državnoj upravi kojim je vlast skoncentrisana u rukama kralja

Zakon o zaštiti javne bezbednosti i poretka u državi – ograničenje slobode štampe, govora, zbora i političkog organizovanja

Zakon o Državnom sudu za zaštitu države

Zabrana rada svih političkih partija u Jugoslaviji

Ukinute oblasti i okruzi, zamijenjeni sa devet banovina

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca

Četvrta i peta etapa

Period od donošenja
oktroisanog *Ustava
Kraljevine Jugoslavije*,
03.09.1931. do njemačko-
italijanske okupacije,
april, 1941. godine

Kraljevina Jugoslavija
ponovo ustavna monarhija

Ustanovljenje
dvodome Skupštine:

- *Narodna skupština*, sa neposrednim i tajnim izborom poslanika;
- *Senat*, kategorija biranih i kategorija poslanika imenovanih od strane kralja

Peta etapa: od avgusta
1939. (ustanovljena
Hrvatska banovina) do
kapitulacije Kraljevine
Jugoslavije, u aprilu,
1941. godine

Statusna određenja teritoriji Crne Gore

- Prema *Ustavu Kraljevine SHS* iz 1921. i *Uredbe o podeli zemlje na oblasti*, 1922. bila je jedna od 33 upravne oblasti – **Zetska oblast (odvojeni su Bjelopoljski i Pljevaljski srez)**
- Prema *Zakonu o nazivu i podeli Kraljevine na upravna područja* – **Zetska banovina**
- Kralj vrši upravnu vlast, oblasti/županije marginalizovani

Političke stranke u Crnoj Gori u periodu Kraljevine SHS

Narodna radikalna stranka u Crnoj Gori

- Stranka gradskog stanovništva
- Crna Gora kao "srpska Sparta"
- Unitarna i centralistička jugoslovenska država

Jugoslovenska republikanska stranka u Crnoj Gori

- Manji uticaj na teritoriji CG
- Akcenat na socijalno – ekonomsko stanje u CG

Demokratska stranka u Crnoj Gori

- Opštejugoslovenska opcija, unitarističko i centralističko državno uređenje
- Stranka intelektualaca
- Pozicija CG trajno riješena Odlukom Podgoričke skupštine
- Naglašavanje socijalno ekonomskih problema

Komunistička partija Jugoslavije u Crnoj Gori

- Zabrana djelovanja ograničavala rad na terenu
- Jugoslovenski unitarizam, Balkanska federacija

Crnogorska federalistička stranka

- Autohtona politička stranka
- Federativno uređenje države

Savez zemljoradnika u Crnoj Gori

- Kritično agresivan stav prema režimu
- Isticanje uloge seljaka
- Dvije struje – umjerena i "agresivna"

Crna Gora u
narodnooslobodilačkoj borbi,
FNRJ, SFRJ i SRJ

Okupacija

Narodnooslobodilačka borba

- Teritoriju Crne Gore okupirala vojska Italije, uvedena je vojna uprava, teritorija rasparčana
- Petrovdanska skupština, *Deklaracija o proglašenju nezavisnosti Crne Gore*
- **Opštenarodni ustanak, 13. jul 1941. godine**
- Prvi Narodnooslobodilački odbor uspostavljen u Beranama, 21. jula 1941.
- Uspostavljanje seoskih, mjesnih, opštinskih i sreskih narodnooslobodilačkih odbora na oslobođenim teritorijama
- Narodnooslobodilački odbori – princip jedinstva vlasti
  - Biralu ih građani sa navršениh 18 godina
  - **Žene po prvi put dobijaju pravo glasa**
  - **Osnovni zadatak: oslobodilačka borba**

Organi vlasti u narodnooslobodilačkoj borbi

- **Zemaljska skupština Crne Gore i Boke (Ostroška skupština)**, 13. 02. 1942. – prvi organ vlasti za teritoriju CG
  - Izabrala **Narodnooslobodilački odbor za Crnu Goru i Boku**
- **Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Crne Gore i Boke (ZAVNO Crne Gore i Boke)** formirano u Kolašinu, 15-16. 11. 1943.
  - **Najviše predstavničko tijelo naroda, zakonodavna i izvršna vlast (do 1944)**
  - *Deklaracija o Crnoj Gori kao ravnopravnoj federalnoj jedinici u budućoj jugoslovenskoj državnoj zajednici izgrađenoj na federativnom principu*
- **Crnogorska antifašistička skupština narodnog oslobođenja Crne Gore (CASNO Crne Gore)**
  - Formirana odlukom Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije, u Jajcu, 29-30. 11. 1943.
  - 151 predstavnik
  - Vrhovni zakonodavni i izvršni organ Federalne Crne Gore
  - Predsjedništvo, *Odluka o osnivanju sudova, Izjava o pravima i dužnostima građana Crne Gore*

1941-1945.

- Uporedo djelovanje četničkog pokreta
- Zelenaški pokret, 1942-1944.
- **Najznačajnije odluke** donesene u periodu narodnooslobodilačke borbe:
  - 1.** *Odluka o formiranju ZAVNO*
  - 2.** *Odluka o pretvaranju ZAVNO u CASNO*
  - 3.** *Izjava CASNO o pravima i dužnostima građana Federalne Crne Gore*
  - 4.** *Odluka o uključanju Pljevaljskog i Bjelopoljskog sreza u Federalnu Crnu Goru, 15. aprila 1945.*

Crna Gora u FNRJ

Zasjedanje CASNO na Cetinju, 15. aprila, 1945. godine

- **Zakon o pretvaranju u Crnogorsku narodnu skupštinu (Narodnu skupštinu) i narodnooslobodilačkih odbora u narodne odbore – zakonodavna vlast**
- **Zakon o obrazovanju Narodne vlade** – najviši izvršni organ Federalne Crne Gore
- **Ustanovljen Vrhovni sud Crne Gore** – samostalna i nezavisna sudska vlast
- **Zakon o nazivu države - Narodna Republika Crna Gora**

Ustav 1946.

- *Zakon o Ustavotvornoj skupštini Narodne Republike Crne Gore*
  - Biranje na slobodnim izborima, neposredno i tajno glasanje
  - Donošenje Ustava NRCG i odluka donesenih od strane ZAVNO, CASNO i Crnogorske narodne skupštine
- *Zakon o izboru narodnih poslanika u Ustavotvornu skupštinu Crne Gore*
  - Pravo glasa svi punoljetni građani (18 godina, žene i muškarci)
- **Ustav Narodne Republike Crne Gore donijet 31. 12. 1946. godine**
  - Crna Gora – narodna država republikanskog oblika
  - Pravo na samoopredijeljenje, princip ravnopravnosti
  - Princip jedinstva vlasti; Narodna skupština bira Vladu, sudstvo nezavisno
  - Jaka centralizacija
  - Narodni odbori u administrativno-teritorijalnim jedinicama

Ustav 1953.

- *Ustavni zakon o osnovama društvenog i političkog uređenja Narodne Republike Crne Gore i republičkim organima vlasti, 4. februar 1953.*
  - Crna Gora – “ (---) socijalistička demokratska država radnog naroda Crne Gore (...)”
  - **Dva vijeća u Narodnoj skupštini:**
    - 1.** Republičko vijeće
    - 2.** Vijeće proizvođača
  - *Izvršno vijeće Skupštine*
  - Predstavništva naroda u lokalnim zajednicama takođe dvodoma

Ustav 1963.

- *Socijalistička* Republika Crna Gora
- Proširene kompetencije države u određenoj mjeri
- **Petočlana struktura Skupštine Socijalističke Republike Crne Gore:**
  - 1.** Republičko vijeće
  - 2.** Privredno vijeće
  - 3.** Prosvjetno - kulturno vijeće
  - 4.** Socijalno – zdravstveno vijeće
  - 5.** Organizaciono – političko vijeće

Ustav 1974.

- Dvije bitne novine:
  - 1.** Vraćanje republikama u nadležnost funkcija koje su Ustavom 1946. godine delegirane centralnom nivou;
  - 2.** Ustanovljenje delegatskog skupštinskog sistema
- Predsjedništvo Republike

Crna Gora u SRJ

- Antibirokratska revolucija
- Raspad SFRJ
- Formiranje Savezne Republike Jugoslavije 27. aprila 1992. godine sa Srbijom
- **Ustav Republike Crne Gore iz 1992. godine**
  - Skupština vrši zakonodavnu, Vlada izvršnu, sudovi sudsku vlast
  - Predsjednik republike ima pretežno ceremonijalnu funkciju
  - Skupština i predsjednik biraju se na neposrednim izborima, tajnim glasanjem

Okolnosti

- Proces demokratizacije od 1989. do 2006. godine
- AB revolucija, januar 1989. i smjena u rukovodstvu KP
- Tranzicija u dvije etape (Darmanović, 2012)

Momir Bulatović, Slobodan Milošević i Milo Đukanović

KP, odnosno novi DPS
promiloševićevski orijentisan na
početku višestranačja u Crnoj Gori

Predvodnici novog KP (DPS) –
Bulatović i Đukanović

Zaustavljena
tranzicija,
kompetitivna
poludemokratija

Period 1989-
1997.

Izbori 1990. godine, pobjeda Saveza komunista (DPS od 1991. godine)

Izbori 1992. i izbori i referendum 1996. godine ocijenjeni kao neregularni - bojkot LSCG i Narodne partije

Represija, politička ograničenja, klijentelistički odnosi, slučajevi transportacije

Oligarhija, a ne „tiranija“ – Bulatović, Đukanović, Marović (slika ispod)

Izbori 1996. i rascjep u DPS-u

**Nova
tranzicija,
po modelu
konfliktne
transakcije**

*Sporazum o minimumu principa za razvoj demokratske
infrastrukture u Crnoj Gori*

Novi izbori 1998. godine uz međunarodne
posmatračke misije

Pobjeda koalicije DPS, SDP i NS – *Da živimo bolje*

**Period
1997-
2006.**

Milo Đukanović na mjestu predsjednika Republike na
izborima 2000. godine

Milo Đukanović, Milica Pejanović – Đurišić i Svetozar
Marović – predstavnici DPS

Razvoj političkog sistema

- Politička atmosfera u Srbiji, na Kosovu

Rat na Kosovu, 1999.

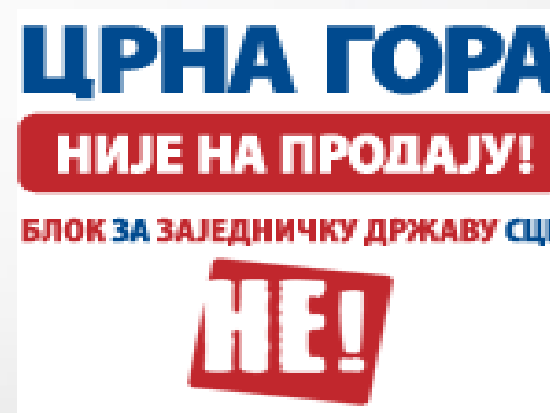

Protesti u Srbiji, 2000.

- Pitanje državnosti okosnica novih političkih programa
- Nakon izbora 2001. godine formirana manjinska vlada DPS-SDP uz podršku LSCG (*blokirana većina*, Darmanović 2002)

Održavanje referenduma

- Referendum, uslovi za njegovo održavanje i tok
- Independistički i unionistički blok

- Izbori već u septembru 2006. godine
  - Iskoristiti trenutak za dobar izborni rezultat
  - Pokret za promjene prvi put ulazi u parlament – jedina partija koja pitanje državnosti nije stavila u prvi plan
- Nova pitanja – evropske i NATO integracije, reforme
- I dalje velika opterećenost identiteskim pitanjima